

מחקרי היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב, במרכז
הבינתחומי הרצליה, שנתמכו ע"י קרן עזריאלי

יולי 2015 - מרץ 2016

תוכן עניינים

מבוא- היחידה ללקויות למידה	2
כנסים	3
המחקרים ביחידה ללקויות למידה והפרעות קשב שנתמכו השנה ע"י קרן עזריאלי :	
תכנית א.י.ל בחטיבות הביניים	4-6
תכנית א.י.ל לביה"ס היסודיים	7-9
תכנית א.י.ל כטיפול פסיכולוגי במתבגרים I.C.S	10-12
פסיכותרפיה בינאישית IPT-A-LD	13-14
מחקר אורך בגנים	15
תכנית "ינשוף"	16
טכנולוגיה תומכת התערבות	17-18
מחקר גנטי	19

היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב

רקע:

היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב הוקמה ב- 2013 מתוך חזון משותף של בית ספר ברוך איבצ'ר לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי הרצליה והמרפאה ללקויות למידה והפרעות קשב במרכז שניידר לרפואת ילדים.

מטרת היחידה הינה לשנות את מסלול ההתפתחות של ילדים ובני נוער המתמודדים עם לקויות למידה והפרעות קשב, מסיכון לבעיות רגשיות וחברתיות להצלחה, מימוש ותרומה לחברה. לצורך כך, היחידה מפתחת תכניות התערבות ומניעה מבוססות מחקר, ופועלת תוך שיתוף פעולה מקצועי וארוך שנים עם משרד החינוך, הביטוח הלאומי, מרכז שניידר לרפואת ילדים, המרכז הבינתחומי ורשויות מקומיות.

צוות מוביל

- ד"ר דפנה קופלמן-רובין, ראש היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב, בית ספר ברוך איבצ'ר לפסיכולוגיה, המרכז הבינתחומי הרצליה ומרכז שניידר לרפואת ילדים.
- פרופ' מריו מיקולינסר, המשנה לנשיא לעניינים אקדמיים, המרכז הבינתחומי הרצליה - ליווי אקדמי מחקרי.
- פרופ' אלן אפטר, ראש המחלקה לרפואה פסיכולוגית, מרכז שניידר לרפואת ילדים - ליווי קליני מחקרי.

צוות היחידה כולל 30 אנשי מקצוע ומחקר (פסיכולוגים, יועצים, אנשי חינוך), חוקרים צעירים (בדרגת פוסט-דוקטורט) וסטודנטים לתואר שני המתמחים ביחידה. היחידה פועלת להעברת ההתמודדות עם לקויות למידה והפרעות קשב מהזירה הפרטנית-משפחתית לזירה המערכתית-לאומית באמצעות פיתוח והטמעת תכניות התערבות ומניעה בשותפות עם משרד החינוך, הביטוח הלאומי ורשויות מקומיות, הכשרת אנשי מקצוע וסטודנטים ועבודה קלינית במסגרת המרפאה ללקויות למידה וקשב במרכז שניידר לרפואת ילדים.

כנסים

אחת לשנה היחידה עורכת כנס שנתי גדול העוסק בנושאים העדכניים ביותר בתחום לקויות למידה והפרעות קשב. הכנס מיועד לחוקרים ואנשי מקצוע מהפרופסיות השונות. המרצים מגיעים מאוניברסיטאות מובילות בארץ ובעולם.

- הכנס השנתי הראשון, שנערך ב-12 לפברואר 2013 במרכז הבינתחומי הרצליה, עסק בנושא "לקויות למידה והפרעות קשב- מהמעבדה לכיתה" תרגום הידע המחקרי כבסיס לפיתוח תכניות התערבות בקהילה.

מרצה אורחת- Rosemary Tannock, Ph.D., Member of the DSM-5 Work Group on ADHD, University of Toronto and the Hospital for Sick Children Senior Scientist, Psychiatry Research Psychology, Canada.

- הכנס השנתי השני, שנערך ב-10 לפברואר 2014 במרכז הבינתחומי הרצליה, עסק בנושא "תכניות התערבות מבוססות מחקר במציאות משתנה".

מרצה אורחת- Dorothy Espelage, Ph.D., Counseling Psychologist, Professor Child Development Division Chair, Educational Psychology, University of Illinois at Urbana-Champaign.

- הכנס השנתי השלישי, שנערך ב-5 לנובמבר 2015 במרכז הבינתחומי הרצליה, עסק בנושא "תפקודים ניהוליים: טיפולים חדשניים מבוססי מחקר- חינוך, פסיכולוגיה וטכנולוגיה".

מרצה אורח- Mark Greenberg Ph.D., The Bennett Endowed Chair in Prevention Research in Penn State's College of Health and Human Development, The Pennsylvania State University.

המחקרים ביחידה ללקויות למידה והפרעת קשב שנתמכו השנה ע"י קרן עזריאלי

1. תכנית א.י.ל בחטיבות הביניים

תכנית א.י.ל (אני יכול להצליח), הינה תכנית מבוססת מחקר המיועדת לקדם הצלחה לימודית, רגשית וחברתית של תלמידים בחט"ב ובביה"ס היסודיים. את התכנית הגתה ויזמה ד"ר דפנה קופלמן-רובין.

תכנית א.י.ל בחט"ב הינה תכנית התערבות המיועדת לתלמידים עם לקויות למידה וקשב ו/או בסיכון לבעיות אלו. התכנית מכשירה את מחנכי הכיתה לעבודה קבוצתית הממוקדת בחיזוק גורמי חוסן אישיים ומערכתיים במטרה לצמצם נשירה סמויה ממערכת החינוך.

מיזם זה הינו פרי עבודה משותפת של הקרן למפעלים מיוחדים בביטוח לאומי, משרד החינוך, הרשות המקומית, המרכז לאבחון, טיפול וחקר לקויות למידה במרכז שניידר לרפואת ילדים בישראל ובית ספר ברוך איבצ'ר לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי הרצליה.

היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב היא הגוף האחראי על תהליכי ההטמעה והפיתוח של תכנית א.י.ל. תכנית זו פועלת כיום ב-22 חט"ב בערים: הרצליה, בת ים, אור יהודה, אור עקיבא, קריית ים, נשר, רעננה, דליית אל כרמל ועוספיא.

מטרת המחקר בשנה 2015-2016 :

בחינת יעילות תכנית א.י.ל בהשגת מטרותיה ברמת התלמיד, ביה"ס וההורים. מדובר במחקר מתמשך שהחל לפני שלוש שנים במהלכו נמדדו תלמידים מבי"ס שונים. בערים שונות, בעבר, נמצאו שיפורים מובהקים במדדים שונים, בהשוואת תפקוד התלמידים לפני ואחרי התכנית.

בשנה הנוכחית, המחקר עלה מדרגה ונערכה השוואה בין תלמידי כתות ח' שנמצאים בתכנית א.י.ל לבין תלמידי כתות ח' שלומדים בעיר בה תכנית א.י.ל אינה מופעלת. תלמידים אלו מקבלים את המענה הרגיל הניתן כיום במערכת החינוך בישראל. התלמידים נמדדו פעם אחת בתחילת כיתה ח' ופעם שניה, לקראת סוף שנה"ל.

נערכה השוואה בין 2 קבוצות התלמידים – קבוצת טיפול (השתתפו בא.י.ל) קבוצת ביקורת (קיבלו טיפול רגיל = Treatment As Usual TAU)

צוות המחקר:

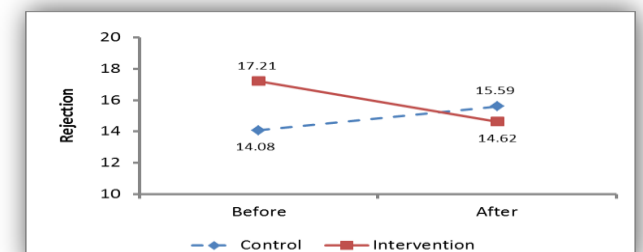
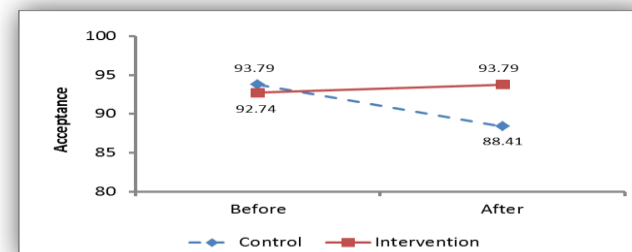
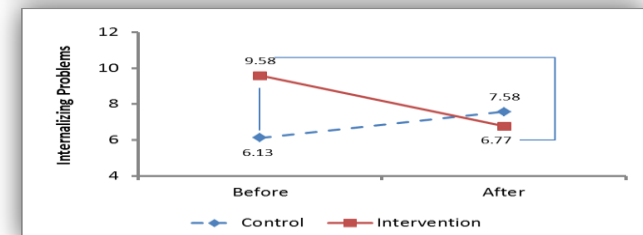
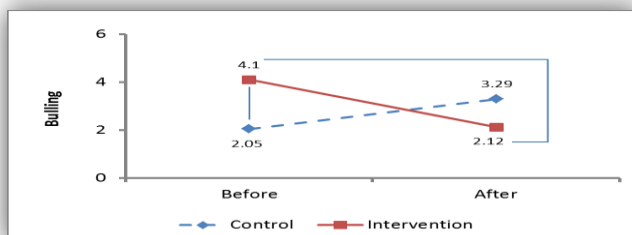
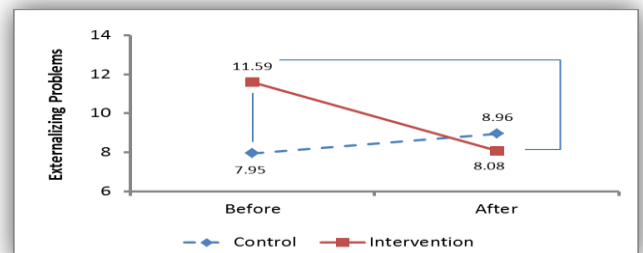
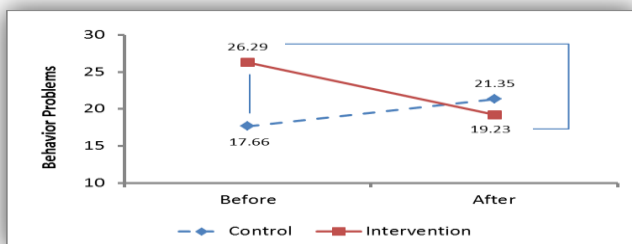
חוקרת ראשית - ד"ר דפנה קופלמן- רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
שותפת מחקר - פרופ' ענת ברונשטיין- קולמק (המרכז הבינתחומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים)
שותפת מחקר - פרופ' מיכל אל יגון (ראש התכנית ללקויות למידה, אוניברסיטת ת"א)
שותפה לכתיבה – ד"ר מטי זכאי (פוסט-דוק ביחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
ייעוץ סטטיסטי – פרופ' צחי עין דור, דר' גבי נוימן
מנחה המחקר – פרופ מריו מיקולינסר (רקטור, המרכז הבינתחומי הרצליה)
תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה ללקויות למידה וקשב), ענת רונן, עטר פרידמן (עוזרות מחקר)

מדגם והליך:

- 96 תלמידי כיתה ח' עם לקויות למידה ו/או קשב מ 5 חט"ב מתוכם
- 63 תלמידים מ 3 חט"ב שהשתתפו במהלך כיתה ח' בתכנית א.י.ל
- 33 תלמידים מ 2 חט"ב ללא א.י.ל (עיר אחרת) - TAU
- נמדדו בתחילת כיתה ח' ובסוף כיתה ח'

ממצאים מרכזיים:

בעוד שבקרב תלמידים שהשתתפו בתכנית א.י.ל חל שיפור מובהק סטטיסטי, ברמת הקשיים המופנמים (כגון חרדה ודיכאון) והמוחצנים (כגון בעיות התנהגות ובריונות) עמם הם מתמודדים, ועליה מובהקת בתחושת יחסי הקרבה וההכלה מצד מחנכת הכיתה, הרי שבקרב תלמידים המקבלים את הטיפול המקובל, חלה החמרה בתפקוד.

המחקר התקבל לפרסום בכנסים הבאים :

ממצאים ראשוניים פורסמו ב :

Kopelman-Rubin, D., Brunstein Klomek, A., & Mufson, L.I Can Succeed – School (ICS-S), a school-based Intervention based on IPT-A for Students Diagnosed with Learning Disorders and/or Attention Deficit Hyperactive Disorder: Feasibility and Acceptability. Presented at International ISIPT Conference. London, England. June, 11-13, 2015.

ממצאי המחקר הנוכחי יפורסמו ב :

1. The 11th International Conference on Child and Adolescent Psychopathology (ICCAP-11) at Roehampton University, London from July 18-20, 2016.
2. The 38th International School Psychology Association (ISPA) conference, Amsterdam, July 20-23.

יעדים ל- 2016-2017 :

1. פרסום ממצאי המחקר כמאמר מלא בכתב עת מוביל בתחום הפסיכולוגיה החינוכית.
2. גיוס משרד החינוך לשותפות במימון מחקר רחב היקף שיתמקד בתהליך ההטמעה. את המחקר הזה ילווה אקדמית פרופ' מארק גרינברג – חוקר מוביל בעולם בתחום, המרצה האורח של הכנס השנתי השלישי של היחידה ללקויות למידה וקשב – Prof. Mark T. Greenberg Ph.D. Bennett
Chair of Prevention Research, Penn State University.

2. תכנית א.י.ל לביה"ס היסודיים

תכנית א.י.ל לביה"ס היסודיים הינה תכנית מניעה אוניברסאלית שנועדה לקדם תפקודים לימודיים, רגשיים וחברתיים. התכנית מכשירה את מחנכי הכיתות בשכבות ג-ד-ה בכלים המקדמים תנאים מיטביים ללמידה בכתה.

תפיסת העולם העומדת בבסיס תכנית א.י.ל נותנת מקום מרכזי ללמידה מתוך הקשר. על פי הנחה זו לקשרי הגומלין שיש לתלמיד עם סביבתו, מוריו, חבריו ומשפחתו, ישנה השפעה משמעותית על רווחתו הנפשית, הישגיו ותפקודיו הלימודיים. המשגה עדכנית זו נובעת מההבנה המחקרית, החינוכית והקלינית שהתפתחה במסגרת תכניות קודמות של היחידה ללקויות למידה וקשב ובראשן תכנית א.י.ל לחט"ב והתאמת הפסיכותרפיה הבינאישית לתלמידים עם לקויות למידה וקשב.

תכנית א.י.ל לביה"ס היסודיים כוללת מפגשים כלל כיתתיים + מפגשי תרגול בקבוצות קטנות. במהלך התכנית מחנך הכתה מקנה לתלמידיו מיומנויות תכנון, ארגון, סדר, הצבת מטרות, ויסות רגשי וניהול תקשורת בינאישית יעילה. התכנית מלווה בהשתלמות מוסדית שעובר כל הצוות בביה"ס.

התכנית מיועדת לכלל תלמידי הכיתה ופועלת כיום ב-14 ביי"ס יסודיים בהרצליה בשכבות ג-ד. התכנית מפותחת יחד עם עיריית הרצליה ומשרד החינוך.

מטרת המחקר:

כיון שזו תכנית חדשה, מטרת השלב הנוכחי של המחקר היא בחינת התכנות (feasibility) קרי: יכולת הצוותים החינוכיים להפעיל את התכנית (שביעות רצון המורים) ובחינה ראשונית של השפעתה על התלמידים מבחינת קידום תפקודים ניהוליים, מיומנויות בינאישיות, תפקוד אקדמי וויסות רגשי.

צוות המחקר:

חוקרת ראשית - ד"ר דפנה קופלמן- רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)

שותפת מחקר - פרופ' ענת ברונשטיין- קולמק (המרכז הבינתחומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים)

שותפת מחקר - פרופ' מיכל אל יגון (ראש התכנית ללקויות למידה, אוניברסיטת ת"א)

שותפה לכתיבה – ד"ר מטי זכאי (פוסט-דוק ביחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)

ייעוץ סטטיסטי – פרופ' צחי עין דור

מנחה המחקר – פרופ מריו מיקולינסר (רקטור, המרכז הבינתחומי הרצליה)

תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה ללקויות למידה וקשב)

עוזרות מחקר - ענת רונן, עטר פרידמן, יעל קונטי

מדגם והליך:

- 20 מורים המעבירים את התכנית בכיתתם בשנה הראשונה להפעלת התכנית.
- 236 תלמידי כיתה ד' מ 5 ביי"ס בהם החלה לפעול תכנית א.י.ל.
- 95 תלמידים מ 2 ביי"ס בהם תכנית א.י.ל לא פועלת
- התלמידים נמדדו בתחילת התכנית ובסוף שנה"ל הראשונה להפעלת התכנית
- המורים נמדדו בסוף שנה"ל הראשונה להפעלת התכנית

ממצאי מרכזיים מורים:

אחוז	שכיחות	באיזו מידה את/ה סבור/ה שההתנסות בתכנית א.י.ל מסייעת לך בעבודתך עם תלמידים המתקשים בלימודים?
-	-	1- כלל לא
5	1	2- במידה מועטה
20	4	3- ניטרלי
50	10	4- במידה רבה
25	5	5- במידה רבה מאוד

אחוז	שכיחות	באיזו מידה את/ה עושה שימוש בכלים ובידע שרכשת במסגרת תכנית א.י.ל בעבודתך עם תלמידי כיתתך במסגרת שיעורים ומקצועות אחרים?
-	-	1- כלל לא
-	-	2- במידה מועטה
5	1	3- ניטרלי
40	8	4- במידה רבה
55	11	5- במידה רבה מאוד

אחוז	שכיחות	באיזו מידה את/ה סבור/ה שהזמן שהקדשת לתכנית א.י.ל (תכנים, הדרכה, עבודה מול תלמידים) היה "שווה את זה"?
-	-	1- כלל לא
5	1	2- במידה מועטה
10	2	3- ניטרלי
35	7	4- במידה רבה
50	10	5- במידה רבה מאוד

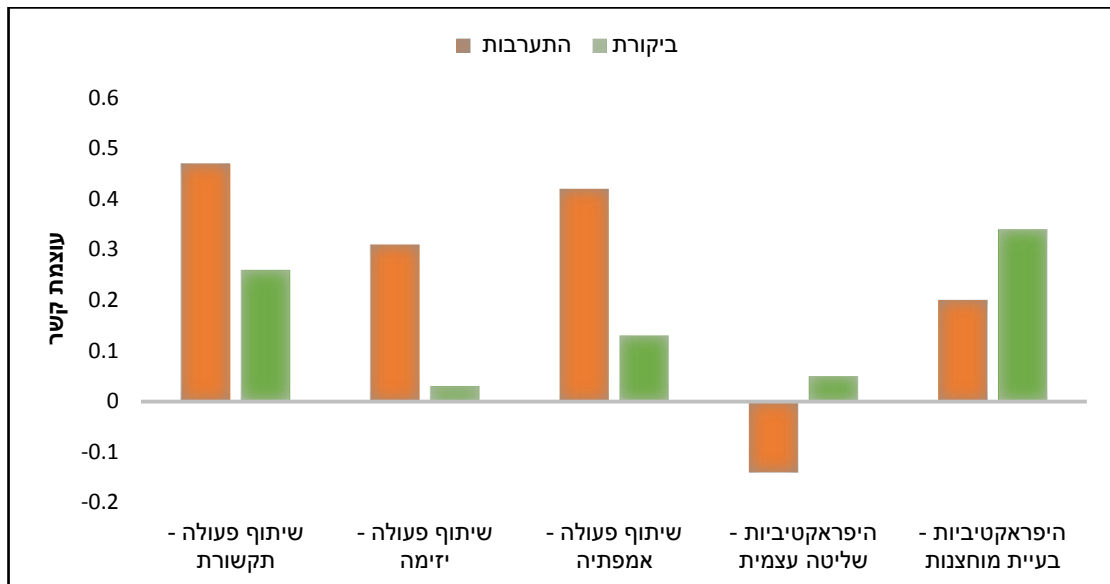
אחוז	שכיחות	האם היית ממליצה/ה למורה קולגה שלך להעביר שיעורי א.י.ל בכיתה?
100	20	1- כן
-	-	2- לא

האם היית ממליצה/תלמיד בכתה ג-ד להשתתף בתכנית א.י.ל?	שכיחות	אחוז
1- כן	20	100
2- לא	-	-

ממצאים מרכזיים תלמידים :

ילדים בסוף כתה ד' שעברו את תכנית ההתערבות לעומת ילדים שלא השתתפו בתכנית הראו שיפור מובהק במדדים הבאים :

- עוצמת קשר חזקה יותר בין שיתוף פעולה ותקשורת
- עוצמת קשר חזקה יותר בין שיתוף פעולה ויזימה
- עוצמת קשר חזקה יותר בין שיתוף פעולה ואמפתיה
- עוצמת קשר חלשה יותר בין היפראקטיביות לבעיות מוחצנות

יעדים ל- 2016-2017 :

1. התלמידים נמדדו בפעם השלישית בתחילת שנה"ל הנוכחית וימדדו שוב לקראת סופה (מאי-יוני).
2. תיערך השוואה בתפקוד התלמידים שהשתתפו בתכנית לבין התלמידים שלא השתתפו בה.
3. המחקר יוגש לפרסום בכנס בינ"ל.
4. המחקר יוגש לפרסום כמאמר מלא בכתב עת מוביל.

3. תכנית א.י.ל כטיפול פסיכולוגי במתבגרים I.C.S

במסגרת העבודה המשותפת עם מרפאת לקויות למידה והפרעות קשב במרכז שניידר לרפואת ילדים, פותח טיפול פסיכולוגי המיועד למתבגרים עם לקויות למידה וקשב (א.י.ל כטיפול פסיכולוגי) – I Can Succeed (I.C.S). טיפול זה מפותח כיום לטיפול המיישם את הפסיכותרפיה הבינאישית לצרכיהם הייחודיים של בני נוער עם לקויות למידה וקשב וסימפטומים נלווים של דיכאון וחרדה.

א.י.ל כטיפול פסיכולוגי

ממצאים שונים מתוך המחקר פורסמו בעבר:

Brunstein Klomek, A., Kopelman-Rubin, D., Al-Yagon, M., Mufson, L., Apter, A., Lowenshuss Erlich, I, Mikulincer, M. (2014). Changes in Attachment Representations During an Open Trial of a psychological Intervention for Adolescents with Learning Disorders. *Adolescent Psychiatry*. 3, 329-335.

Kopelman-Rubin, D., Brunstein Klomek, A., Al-Yagon, M., Mufson, L., Apter, A., & Mikulincer, M. (2013). Psychological Intervention for Adolescents Diagnosed with Learning Disabilities-I Can Succeed (ICS): Six Month Follow-up of an Open Treatment Trial. Poster presented at the 15th International Child & Adolescent Congress of ESCAP. Dublin, Ireland. July, 6-10, 2013.

Kopelman-Rubin, D. (2012). Psychological Intervention for Adolescents Diagnosed with Learning Disorders-I Can Succeed (ICS): Preliminary Outcomes in an Open Treatment Trial. Presented at the 36th Annual International Academy of Research in Learning Disability (IARLD) Conference. Padua, Italy. June, 6-10, 2012.

Kopelman-Rubin, D., Brunstein Klomek, A., Al-Yagon, M., Mufson, L., Apter, A., & Mikulincer, M. (2012). Preliminary Executive Function and Psychopathology Symptoms Outcomes in an Open Treatment Trial of Psychological Intervention for Adolescents Diagnosed with Learning Disorders -I Can Succeed (ICS). Poster presented at the 59th Annual Meeting

of the American Academy of Child and adolescent psychiatry (AACAP). San Francisco, CA, USA. October, 22-28, 2012.

Kopelman-Rubin, D., Brunstein Klomek, A., Al-Yagon, M., Mufson, L., Apter, A., &

Mikulincer, M. (2012). Psychological Intervention for Adolescents Diagnosed with Learning Disorders-I Can Succeed (ICS) Treatment Model, Feasibility and Acceptability. International Journal for Research in Learning Disabilities. 1(1), 37-54.

Kopelman-Rubin, D., Brunstein Klomek, A., Al-Yagon, M., Mufson, L., Apter, A., & Mikulincer, M. (2011). Psychological Intervention for Adolescents Diagnosed with Learning Disorders-I Can Succeed (ICS) Treatment Model, Feasibility and Acceptability. Poster presented at the 58th Annual Meeting of the American Academy of Child and adolescent psychiatry (AACAP). Toronto, ON, Canada. October, 18-23, 2011

מטרת המחקר :

בשנה הנוכחית, המחקר מתמקד בבחינת תרומתם של התפקודים הניהוליים על השיפור שחל במסגרת הטיפול, ברמת הסימפטומים המוחצנים (בעיות התנהגות והיפראקטיביות) והמופנמים (חרדה ודיכאון).

צוות המחקר :

חוקרת ראשית - ד"ר דפנה קופלמן-רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
שותפת מחקר - פרופ' ענת ברונשטיין-קולמק (המרכז הבינתחומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים)
שותפת מחקר - פרופ' לורה מפסון (Columbia University, NY, USA)
שותף מחקר - פרופ' אלן אפטר (מרכז שניידר לרפואת ילדים, המרכז הבינתחומי)
מנחה המחקר - פרופ' מריו מיקולינסר (רקטור, המרכז הבינתחומי)
שותפה לכתיבה - ד"ר מטי זכאי (פוסט-דוק ביחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
ייעוץ סטטיסטי - פרופ' צחי עין דור
תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה)

מדגם והליך :

30 מתבגרים עם לקויות למידה וקשב, והוריהם.

המתבגרים השתתפו בטיפול פסיכולוגי (א.י.ל) במסגרת מרכז שניידר לרפואת ילדים.
המתבגרים עברו מבדק נירופסיכולוגי ממוחשב הבוחן את התפקודים הניהוליים שלהם לפני
הטיפול ואחריו.
ההורים מילאו שאלוני אכנבך המודדים חומרת סימפטומים של בעיות מוחצנות ומופנמות, לפני
הטיפול, בסיומו ובמעקב 3 ו 6 חודשים מסיום הטיפול.

ממצאים מרכזיים:

1. ככל שהתפקודים הניהוליים עמם הגיע המתבגר לטיפול היו גבוהים יותר, כך השתפרו
הסימפטומים המוחצנים בסוף הטיפול.
2. ככל שהתפקודים הניהוליים השתפרו במהלך הטיפול, כך חל שיפור בסימפטומים המופנמים
בנקודת מעקב של חצי שנה מסוף הטיפול.

המחקר התקבל לפרסום בכנס:

The 60th Congress of AEPNYA (Spain's Child and Adolescent Psychiatry
Association), a joint initiative with the AACAP (American Academy of Child
and Adolescent Psychiatry) from the USA, in Donostia / San Sebastián, Spain,
1-4 June 2016.

יעדים ל-2016-2017:

המחקר יוגש כמאמר מלא לכתב עת מוביל בתחום.

4. פסיכותרפיה בינאישית למתבגרים עם לקויות למידה וקשב וסימפטומים נלווים של דיכאון וחרדה. IPT-A-LD.

(IPT-A) הינה שיטת טיפול שהוכחה כיעילה למניעה וטיפול בדיכאון בקרב מתבגרים.

IPT-A-LD היא התערבות פסיכולוגית המתאימה את הפסיכותרפיה הבינאישית למאפיינים הייחודיים לבני נוער עם לקויות למידה.

התכנית כוללת 20 מפגשים: בשלב הראשון מתקיימות 15 פגישות עם פסיכולוג, ופגישה אחת המתקיימת בביה"ס (עם הצוות החינוכי, המשפחה והפסיכולוג), בשלב השני מתקיימות 5 פגישות על פני שנה, שמטרתן מעקב, שימור וחיזוק המיומנויות שנרכשו במהלך הטיפול.

מטרת המחקר:

המחקר הראשוני בחן את היתכנות הטיפול קרי: שביעות רצון של המתבגרים והוריהם והשפעה ראשונית של הטיפול על רמת המצוקה שחווים המתבגרים (מבחינת דיכאון, חרדה, קונפליקטים עם ההורים ומשתנים נוספים).

צוות המחקר:

חוקרת ראשית - פרופ' ענת ברונשטיין-קלומק (המרכז הבינתחומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים)
שותפת מחקר - ד"ר דפנה קופלמן-רובין (המרכז הבינתחומי ומרכז שניידר לרפואת ילדים)
שותפת מחקר - פרופ' לורה מפסון (Columbia University, NY, USA)
שותפה ורכזת המחקר - הילה ארגינטרו (המרפאה ללקויות למידה וקשב, מרכז שניידר לרפואת ילדים)

ייעוץ סטטיסטי – פרופ' צחי עין דור

תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
עוזרת מחקר – נועה שמש, ענת רונן, יעל

מדגם והליך:

10 מתבגרים והוריהם השתתפו בטיפול (15 פגישות אחת לשבוע + 6 פגישות מעקב).
המתבגרים וההורים מילאו שאלונים לפני ואחרי הטיפול.

ממצאים מרכזיים:

חל שיפור בחומרת הסימפטומים של דיכאון וחרדה; שיפור בכוחות התמודדות ובהתקשרות להורים ולמורים.

המחקר פורסם ב:

Brunstein Klomek, A., Kopelman-Rubin, D., & Mufson, L. IPT-A for Adolescents Diagnosed with Learning Disorders (IPT-ALD): Feasibility and Acceptability Presented at International ISIPT Conference. London, England. June, 11-13, 2015.

יעדים ל 2016-2017:

1. פרסום המחקר כמאמר מלא בכתב עת מוביל בתחום.
2. עריכת מחקר המשך מבוקר עם מדגם גדול יותר וחלוקה לקבוצת טיפול וקבוצת ביקורת (ייעשה במסגרת עבודת הדוקטורט של הילה ארגניטיר).

5. מחקר אורך: בחינת הקשרים בין תפקודים ניהוליים, בשלות לכיתה א' והסתגלות לבית הספר

המחקר מתבצע במסגרת פרויקט "אופק מדעי" שהינו שיתוף פעולה בין אגף פסיכולוגיה במשרד החינוך לביה"ס לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי.

מטרת המחקר:

בחינת הקשרים בין תפקודים ניהוליים, בשלות לכיתה א' והסתגלות לבית הספר. במסגרת המחקר, ייבדק האם לתפקודים ניהוליים יכול להיות ערך מוסף, או ערך ניבויי לתהליכי הערכה של בשלות לכיתה א' ולהסתגלות לביה"ס.

לצורך המחקר נערכה פנייה למעבדה של פרופ' אדל דאימונד – מומחית עולמית בתחום התפקודים הניהוליים בילדי גן (University of British Columbia, Canada) והתקבלו המבדקים הממוחשבים המשמים את פרופ' דאימונד במחקרה. מבדקים אלו משולבים במחקר הנוכחי.

צוות המחקר:

חוקרת ראשית - ד"ר מאירה בן זקן (מדור המחקר בשרות הפסיכולוגי של עיריית ת"א)
מנחת המחקר – ד"ר דפנה קופלמן-רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)

תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
עוזרות מחקר - הילה שרון, בר נוראל ושני שמרלינג

מדגם והליך:

המחקר יכלול תלמידים בגני חובה בעיר ת"א-יפו. מתוך גני החובה שישתתפו במחקר, תדגם קבוצת המחקר, שתכלול ילדים לגביהם קיימת שאלת בשלות ונמצאים בתהליכי הערכת בשלות בשירות הפסיכולוגי חינוכי. קבוצת הביקורת תכלול ילדים, שמוערכים כבשלים לעלות לכיתה א', ומתוכננים לעלות לכיתה א' בשנה הבאה. קבוצת הבקרה תדגם בתהליך התאמה (Matching) לילדים בקבוצת המחקר, בתוך כל גן.

במחקר הנוכחי יתקיימו שלוש נקודות מדידה לכל נבדק: בשליש האחרון של גן חובה, לאחר שנה ולאחר שנתיים. באותן נקודות זמן, יתבקשו ההורים, הצוות החינוכי והפסיכולוגים החינוכיים למלא את השאלונים הרלוונטיים אודות הילדים, ויאספו מדדי ילדה.

יעדים ל- 2016-2017:

1. ביצוע המדידות השונות.
 2. ניתוח הנתונים.
- יעדים ארוכי טווח: שימוש בממצאי המחקר לצורך לטיוב תהליכי הערכת בשלות במהלך גן חובה ולפיתוח תהליכי התערבות בגני הילדים לצורך קידום בשלות ומניעה של קשיי הסתגלות בהמשך.

6. תכנית "ינשוף" – התאמת תכנית א.י.ל. כתכנית מניעה אוניברסאלית לילדי גן

המחקר מתבצע במסגרת פרויקט "אופק מדעי" שהינו שיתוף פעולה בין אגף פסיכולוגיה במשרד החינוך לביה"ס לפסיכולוגיה במרכז הבינתחומי.

מטרת המחקר:

פיתוח כלים מבוססי מחקר שיסייעו לגננות לקדם תפקודים ניהוליים בקרב ילדי הגן. הערה: לצורך המחקר נערכה פנייה למעבדה של פרופ' אדל דאימונד – מומחית עולמית בתחום התפקודים הניהוליים בילדי גן (University of British Columbia, Canada) והתקבלו המבדקים הממוחשבים המשמים את פרופ' דאימונד במחקרה. מבדקים אלו משולבים במחקר הנוכחי.

צוות המחקר:

חוקרת ראשית - ד"ר אינה כץ גולד (השרות הפסיכולוגי נס ציונה)
מנחת המחקר – ד"ר דפנה קופלמן-רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
תפעול מחקר - נועה וייס (מנהלת המחקר ביחידה ללקויות למידה וקשב)
עוזרות מחקר – עדי סטרול, רעות אלוני ולירון דרורי

מדגם והליך:

במחקר משתתפים תלמידי גני טרום חובה- חובה ומנהלות הגנים. מתוך גני הילדים המשתתפים במחקר, מחצית נדגמו באופן אקראי להשתתף בתכנית קידום הכישורים (קבוצת טיפול) ומחצית דגמו שלא להשתתף בתכנית, אך ישתתפו בהשתלמות שבה יועברו הרצאות בנושא התמודדות עם בעיות התנהגות בגן (קבוצת ביקורת).
השנה יתקיימו שתי נקודות מדידה: תחילת שנה"ל (התבצעה והשתתפו 100 ילדים) וסוף שנה"ל (עתידה להתבצע)

1. מנהלות הגנים ימלאו את שאלוני הדיווח העצמי ושאלונים על תלמידי הגן.
2. תלמידי הגן יבצעו מטלה ממוחשבת לבדיקת תפקודים ניהוליים וזיהוי רגשות במהלך היום בגן.

יעדים ל- 2016-2017:

1. ביצוע נקודת המדידה השנייה – תלמידים וגננות.
2. ניתוח הממצאים.
3. התחלה של כתיבת מאמר.
4. תכנון מחקר המשך.

7. טכנולוגיה תומכת התערבות

המעבדה לחדשנות במדיה של ביה"ס לתקשורת במרכז הבינתחומי הרצליה, עובדת בתהליך מחקר של תחום ה-HCI, Human Computer Interaction, המשלב בין טכנולוגיה, פסיכולוגיה ותקשורת. התהליך משלב בין מחקר אתנוגרפי ופיתוח טכנולוגיה חדשה, למחקר להערכת אפקטיביות ההתערבות הטכנולוגית בשטח. במסגרת פרויקט זה, מתבצע שיתוף פעולה בין המעבדה לחדשנות במדיה ליחידה ללקויות למידה והפרעות קשב, בו צוות משותף מבצע מחקר ופיתוח של פרוטוטיפ טכנולוגי.

הפרוטוטיפ מפותח בתהליך ה-"עיצוב המשתף" (participatory design) ומבוסס על אסטרטגיות התערבות של היחידה ללקויות למידה והפרעות קשב.

במהלך המחקר הילדים לוקחים חלק בתהליך האפיון והפיתוח של הטכנולוגיה, כך שיהיה מותאם לצרכיהם ולעולם המושגים שלהם. ההשתתפות במחקר חושפת את הילדים לתהליך הפיתוח של הטכנולוגיה, משלב השרטוטים ועד לשלב הביצוע.

מטרת המחקר:

פיתוח של פרוטוטיפ טכנולוגי המיועד לסייע לצעירים עם הפרעות קשב בשלבי ההתארגנות בכלל, ובהתארגנות בוקר בפרט. המחקר מתבצע מתוך שיתוף פעולה בין המעבדה לחדשנות במדיה והיחידה ללקויות למידה וקשב.

צוות המחקר:

חוקר ראשי - ד"ר אורן צוקרמן (ראש המעבדה לחדשנות במדיה, המרכז הבינתחומי)
שותפת מחקר - ד"ר דפנה קופלמן-רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)
עוזרי מחקר - ערן רוטפלד, נטע תמיר, עומרי גוטליב, ריין קורנל, נועה ברגמן (סטודנטים לתואר ראשון בפסיכולוגיה, מחשבים ותקשורת במרכז הבינתחומי הרצליה)

מדגם והליך:

פותחה טכנולוגיה ראשונית – TangiPlan.
הטכנולוגיה נוסתה עם 6 משפחות.

ממצאים מרכזיים:

1. מתבגרים שהשתמשו במערכת הגיעו לביה"ס בזמן, ללא איחורים.
2. המתבגרים הביעו שביעות רצון גבוהה מהמערכת
3. המתבגרים והוריהם דווחו על ירידה במריבות בוקר

המחקר פורסם ב:

Weisberg, O., GalOz, A., Berkowitz, R., Weiss, N., Peretz, O., Azoulai, S., Kopelman-

Rubin, D., & Zuckerman, O. (2014, June). TangiPlan: designing an assistive technology to enhance executive functioning among children with adhd. In Proceedings of the 2014 conference on Interaction design and children (pp. 293-296). ACM.

Zuckerman, O., Gal-Oz, A., Tamir, N., & Kopelman-Rubin, D. (2015). Initial validation of an assistive technology to enhance executive functioning among children with ADHD. In Proceedings of the 14th International Conference on Interaction Design and Children (pp. 299-302). ACM.

יעדים ל- 2016-2017:

1. תכנון וביצוע מחקר המשך הכולל מס' גדול יותר של משפחות ומשווה את הטכנולוגיה, לטיפול אחר.
2. התאמת הטכנולוגיה לשימושם של סטודנטים עם הפרעת קשב, לצורך ארגון זמן יעיל בזמן מבחן (המחקר ייערך במסגרת עבודת תיזה של ים גודארד, סטודנטית לתואר שני בפסיכולוגיה, בהנחיית פרופ' מריו מיקולינסר, ד"ר דפנה קופלמן-רובין וד"ר אורן צוקרמן).

8. מחקר גנטי

לקות קשב/ היפראקטיביות (Attention deficit/Hyperactivity Disorder-ADHD) הינה אחת ההפרעות הנוירו-התפתחותיות השכיחות ביותר בילדות ובגיל ההתבגרות המאופיינת בקשיים מתמידים בחוסר קשב ו/או היפראקטיביות-אימפולסיביות, המפריעים לתפקוד ולתהליכי ההתפתחות (DSM-5, American Psychiatric Association, 2013).

לצד הקשיים הקוגניטיביים, ילדים עם ADHD מבטאים מגוון קשיים רגשיים-חברתיים-התנהגותיים וכן נוטים לדווח על שכיחות נמוכה של יחסי התקשרות עם הוריהם ומוריהם.

קשיים אלו מדגישים את הצורך לבחון בהרחבה גורמי סיכון והגנה העשויים להסביר מדדי הסתגלות תקינה ולא תקינה, בקרב אוכלוסייה זו. מחקרים העוסקים במודלים של גורמי סיכון והגנה להסבר תפקוד מסתגל ולא-מסתגל מדגישים את תרומתם של משתנים ברמת הפרט, המשפחה והקהילה.

מחקרים אשר נערכו לאחרונה מדגישים את תרומתם האפשרית של מרכיבים גנטיים בהסבר הבדלים בתפקוד מסתגל של ילדים. בהתאם להנחת חוקרים אלו, שונות באפיונים גנטיים עשויה לתרום להבדלים ב – "רגישות" של הפרט לאירועי חיים, למאפייני הורים ולדפוסי ההתקשרות.

המחקר הנוכחי יתמקד בתרומת השונות במרכיבים גנטיים אלו (short allele), להסבר הבדלים בתפקוד חברתי-רגשי והתנהגותי של מתבגרים עם וללא ADHD.

מטרת המחקר :

א. לבחון האם ימצאו הבדלים בשכיחות אפיוני הגנים (short allele) בין מתבגרים עם וללא ADHD.

ב. לבחון בהרחבה את ההנחה לפיה נוכחות משותפת של מספר גורמי סיכון עשויה להעלות את ההסתברות לתפקוד בלתי מסתגל.

צוות המחקר :

חוקרת ראשית - פרופ' מיכל אל יגון (ראש התכנית ללקויות למידה, אוניברסיטת ת"א)
שותפת מחקר - ד"ר דפנה קופלמן- רובין (ראש היחידה ללקויות למידה וקשב, המרכז הבינתחומי)

שותף מחקר - פרופ' אלן אפטר (מרכז שניידר לרפואת ילדים והמרכז הבינתחומי)
שותפי מחקר – פרופ' אבי ויצמן, ד"ר ילנה מיכאילובסקי, ד"ר מירי כרמל (מרכז רפואי געה).